

OVERZICHT VAN PUBLICATIES
DOOR HET
CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

1899-1999

DEEL 2
LAND- EN TUINBOUW
BOSBOUW
VISSERIJ

INHOUD

- A. INLEIDENDE WERKEN EN ALGEMENE LANDBOUWSTATISTIEKEN
- B. BODEMSTATISTIEK
- C. UITKOMSTEN VAN LANDBOUWTELLINGEN
- D. BEDRIJFSECONOMISCHE GEGEVENS LANDBOUWBEDRIJVEN
- E. STRUCTUURENQUETES AGRARISCHE BEDRIJVEN
- F. ARBEIDSKRACHTEN IN DE LAND- EN TUINBOUW
- G. BOSBOUW
- H. VISSERIJ

A. INLEIDENDE WERKEN EN ALGEMENE LANDBOUWSTATISTIEKEN

1. Bibliografie

Statistische gegevens betreffende landbouw en visserij beschikbaar bij het Centraal Bureau voor de Statistiek. Bijgewerkt tot 1 januari 1950 [- 1965] ('s-Gravenhage: Centraal Bureau voor de Statistiek. Afd. Landbouw- en voedselvoorzieningsstatistiek, 1950 [- 1965]).

Het overzicht geeft een opsomming van de per tijdstip voor Nederland, de provincies, landbouwgebieden en groepen van landbouwgebieden in (meestal) gelichtdrukte vorm beschikbare gegevens over: grondgebruik in het algemeen, grondgebruik en gewassen, veestapel, arbeidsbezetting, inventarisatie, waarde van de land- en tuinbouwproductie, in- en uitvoer en verbruik, bosbouw en visserij.

2. Atlas

Landbouwatlas 1939 (CBS) niet gepubliceerd.

De gelichtdrukte atlas bestaat uit een aantal gedetailleerde stippenkaarten, waarop de verbreiding van de teelt van diverse akkerbouwgewassen, de warmoezerijgewassen onder glas, de warmoezerijgewassen in de volle grond, de vroege aardappelen, de teelt van fruit in de volle grond en van de verschillende soorten vee worden weergegeven. Op de kaarten staan de grenzen der landbouwgebieden aangegeven.

Gegevens per gemeente in 1940 en 1945 betreffende: de oppervlakte en de indeeling van den cultuurgrond; het aantal runderen; het aantal varkens ('s-Gravenhage: Afdeling voor Economische en Sociale Statistiek, Bureau: Landbouw- en Voedselvoorzieningsstatistiek, 1946).

3. Naamlijsten

Naamlijst van producten van agrarische herkomst (met inbegrip van jacht- en visserijproducten) opgenomen in de Statistiek van de in-, uit- en doorvoer. Toe te passen van 1 januari 1952 af (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1952).

4. Algemene landbouwstatistieken

Maandstatistiek van de landbouw 1(1953)[-] (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1953 [-]).

Gegevens over: temperatuur, zonneschijn en neerslag, door zuivelfabrieken ontvangen melk en daaruit bereide producten, in consumptie gebrachte hoeveelheden melk en room, aantal slachtingen, aantal gedekte varkens en prognoses over het aanbod van

slachtvarkens, prijzen van land- en tuinbouwprodukten, in- en uitvoer van land- en tuinbouwprodukten, verloop van arbeidsbezetting op de agrarische bedrijven, de import van landbouwtractoren, de resultaten van gehouden tellingen en onderzoeken etc.

Statistiek van de land- en tuinbouw 1949[-] (Utrecht : Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1950 [-]).

Behalve de uitkomsten van de algemene landbouwtellingen van mei en december, de telling van de late groenten in juli en de maandelijkse landbouwproductiesteekproef zijn verder opgenomen de uitkomsten van de statistieken betreffende het bodemgebruik, de landbouwproductie (naar hoeveelheid en waarde) het verbruik en de in- en uitvoer van landbouwprodukten. De statistiek geeft cijfers over de volgende rubrieken:

- A. Gemeentelijke jaarcijfers betreffende het bodemgebruik vanaf 1 januari 1957
- B. Landbouwtellingen mei. Als landbouwbedrijven beschouwd bedrijven met 1 ha landbouwgrond of meer of indien kleiner dan 1 ha als de grond gebruikt wordt voor de teelt van tuinbouwgewassen voor de handel of indien men beroepsmatig enige tak van veehouderij uitoefent. Geteld zijn alleen de bedrijven waarvan de bedrijfsgebouwen zijn gelegen in Nederland. Naar de vorm zijn de landbouwtellingen bedrijfstellingen. Voor elk bedrijf wordt een aparte lijst ingevuld. Met het verzamelen van de gegevens zijn de Provinciale Voedselcommissarissen belast. De telplichtigen worden opgeroepen hun opgave te verstrekken op daartoe in verschillende plaatsen te houden zitdagen.
- C. Telling van de oppervlakte groenten in de open grond (juli). In 1954 en 1955 golden de opgaven alleen steekproeven. Met ingang van 1956 worden de gegevens verzameld door middel van een algemene telling der bedrijven waarvan het bedrijfshoofd in het bezit was van een gewone of bijzondere teeltvergunning.
- D. Landbouwtelling december. Behalve de gebruikelijke vragen over de veestapel, vragen over stoppelgewassen en de uitgezaaide wintergewassen; tevens uitvoerige vragen over de arbeidskrachten op de bedrijven.
- E. Steekproef landbouwproductje; ontwikkeling van de veehouderij en de dierlijke productie.
- F. Productie
- G. Prijzen
- H. Waarde van de productie van land- en tuinbouw, de toegevoegde waarde en het landbouwincome en tot slot
- I. De in- en uitvoer van landbouwprodukten.

Landbouwcijfers 1954[-]. Landbouw-Economisch Instituut in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek ('s-Gravenhage: Landbouw-Economisch Instituut, 1955[-]).

Voortzetting van **LEI-Zakboekje**.

Tuinbouwcijfers [-] ('s-Gravenhage: Landbouw-Economisch Instituut, [-]).

Voor 1905 werd jaarlijks door de Directie van de Landbouw ten behoeve van het landbouwverslag aan de gemeenten een vragenlijst toegezonden. Door middel van deze vragenlijst probeerde het Ministerie gegevens over de situatie van de landbouw in de afzonderlijke gemeenten te verzamelen. De wijze van verzamelen, schatting of huis aan huis onderzoek, werd aan de burgemeesters overgelaten. Nadat vast was komen te staan dat de uitkomsten van jaar op jaar nauwelijks verschilden, besloot men met ingang van 1905 de vragenlijst aanzienlijk te vereenvoudigen. De rubrieken met vragen over grondgebruik en veestapel zouden nog eens per vijf of tien jaar opgenomen worden. De eerste telling in deze zin vond plaats in 1910, gevolgd door die van 1921, 1930 en 1940.

Naast deze telling wordt er sinds 1934 jaarlijks in mei een telling gehouden van het grondgebruik, de geteelde gewassen en de veestapel. Ter onderscheiding van de tienjaarlijkse tellingen is deze telling 'Inventarisatie van land- en tuinbouw' genoemd. Beide tellingen worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Bureaus der provinciale voedselcommissarissen.

De omvang van de landbouwtelling is vooral sinds 1930 zeer gegroeid. Dit houdt deels verband met de toegenomen ontwikkeling van de Nederlandse land- en tuinbouw, deels met de omstandigheid dat de tellingen vanaf 1950 in internationaal verband gehouden zijn. Sindsdien vormen de tellingen de Nederlandse bijdrage tot de door de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) samengestelde wereldlandbouwtelling. De uitkomsten der landbouwtellingen van 1910, 1921 en 1930 zijn in speciale afleveringen van het **Verslag over de landbouw**, een uitgave van de Directie van de Landbouw, verschenen.

Met ingang van 1975 wordt de jaarlijkse landbouwtelling uitvoeriger verwerkt dan daarvoor het geval was.

B. BODEMSTATISTIEK

Marktanalytisch handboek voor Nederland ('s-Gravenhage: Landsdrukkerij, 1937).

Bevat per landbouwgebied een opgave van het aantal paarden, runderen, varkens, schappen en lammeren, hoenders en kuikens, ontleend aan de niet gepubliceerde Inventarisatie der veestapel, mei/juni 1936.

Beredeneerde indeeling van Nederland in economisch-geografische eenheden ('s-Gravenhage, 1941).

Gestencild. Bevat een opgave van runderen, varkens etc. per gemeente en economisch-geografisch gebied (186).

Het idee bij het ontwerpen van de landbouwgebiedsindeling van Staring in 1870 was dat men bij een productiestatistiek van de landbouw niet uit kon gaan van de bestuurlijke indeling maar van vigerende landbouwstelsels. Daaronder verstond Staring de wijze waarop in een streek een zeker gebruik, gewoonte heerste waarnaar de boerderij was ingericht en de productie georganiseerd was. Hij deelde de stelsels in naar de vormen van bodemgebruik, aangezien er een duidelijk verband bestond tussen grondsoort en bodemgebruik. In 1912 werd deze indeling herzien. Na de grote veranderingen op agrarisch gebied sinds 1870 was dit dringend noodzakelijk geworden. Hoewel men de nadelen van het bodemgebruik als criterium erkende werd opnieuw de bodemgesteldheid als uitgangspunt genomen.

In 1947 werd opnieuw een gebiedsindeling opgemaakt, deze keer geheel zonder rekening te houden met bestuurlijke grenzen van gemeenten en provincies. In de praktijk bleek dit echter zo onwerkbaar dat in 1950 al tot een herziening besloten werd. Uitgebreid overleg van landbouwdeskundigen resulteerde in 1957 in een nieuwe indeling. Ook hier waren grondsoort, aard en inrichting van de landbouwbedrijven de belangrijkste indelingscriteria. Deze indeling bleef tot 1977 in gebruik. In dat jaar startte het CBS opnieuw een onderzoek naar de mogelijkheden van een nieuwe landbouwgebiedsindeling. De provincie Noord-Brabant zou als pilotstudie moeten dienen om verschillende classificatiemethoden met elkaar te kunnen vergelijken.

Bodemstatistiek 1976[-] ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1979 [-]).

Sinds de eerste helft van de negentiende eeuw worden gegevens verzameld over het bodemgebruik in ons land. Deze verzamelingen waren tot na de Tweede Wereldoorlog sterk landbouwkundig gericht. Met de toenemende behoefte aan grond voor activiteiten als verkeer, recreatie, wonen etc. werd geconstateerd dat de verzamelde gegevens geen of weinig inzicht gaven in de genoemde activiteiten. Met name van planologische zijde is aangedrongen op een aansluiting van de statistiek bij de huidige verhoudingen, dat wil zeggen, zij zouden ook inzicht moeten geven in ontwikkelingen van het urbane bodemgebruik.

Vanaf 1946 is de statistiek van het bodemgebruik taak van het CBS. Aan de gemeenten werd verzocht door middel van een vragenlijst opgave te doen van

de situatie met betrekking tot het bodemgebruik per 1 januari. Tegelijkertijd werd gevraagd naar de veranderingen die zich sinds de voorgaande opgave hebben voorgedaan. Tot 1976 zijn de uitkomsten van deze enquête alleen in losbladige uitgaven gepubliceerd en zijn een aantal algemene gegevens opgenomen in het **Statistisch zakboekje**, het **Statistical yearbook**, **Statistiek van de land- en tuinbouw** etc.

In 1976 is begonnen met een geheel nieuw systeem bij het verzamelen van gegevens over het bodemgebruik. Daarbij wordt het bodemgebruik door gemeenten op kaarten aangegeven in plaats van de tot dan toe gebruikelijke vragenlijst. De uitkomsten van dit onderzoek verschenen in vijf delen. Met ingang van 1979 worden elke twee jaar de veranderingen in het bodemgebruik geïnventariseerd.

C. UITKOMSTEN VAN LANDBOUWTELLINGEN

Landbouwtelling 1950 (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1952).

Behalve de uitkomsten van de telling zijn model-vragenformulieren als bijlagen opgenomen.

Landbouwtelling 1960 (Zeist: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1962-1963) 2 delen.

De uitkomsten voor Nederland van de tweede wereldlandbouwtelling 1960, uitgevoerd door het CBS en op basis van het door de FAO ontwikkelde programma, zijn in twee publicaties samengevat.

Deel 1 bevat het cijfermateriaal over bedrijfsgrootte, grondgebruik, bedrijfsverkaveling en rechtsvorm van grondgebruik en akkerbouw- en tuinbouwgewassen en veehouderij naar bedrijfs- en areaalgrootte. Deel 2 gaat voornamelijk in op het gebruik van landbouwwerktuigen en -motoren en de verhouding tot de beschikbare arbeidskrachten.

Statistiek mechanisatie van land- en tuinbouwwerkzaamheden 1965 ('s Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1968).

Tellingen van werktuigen en machines vonden eerder plaats in het kader van de wereldlandbouwtellingen in de jaren 1950 en 1960. De uitkomsten hebben alleen betrekking op de bedrijven van de personen die bij de jaarlijkse landbouwtelling in mei telplichtig zijn.

Landbouwtelling 1970 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1972) 2 delen.

De Nederlandse bijdragen voor de derde wereldlandbouwtelling 1970 zijn in drie publicaties ondergebracht. In **Landbouwtelling 1970. Deel I** is speciaal cijfermateriaal opgenomen over de bedrijfsgrootte, de rechtspositie van het bedrijfshoofd, de rechtsvorm van het grondgebruik, de bedrijfsverkaveling, de gewasindeling naar bedrijfs- en areaalgrootte en de indeling van de veestapel naar bedrijfsgrootte en aantal dieren per bedrijf.

Landbouwtelling 1970. Deel II bevat gedetailleerde resultaten van de arbeidskrachten- en werktuigentelling en in de **Statistiek van de land- en tuinbouw 1970** zijn gegevens vermeld over de oppervlakte per gewas en de samenstelling van de veestapel.

Landbouwtelling 1975 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1977-1979) 3 delen.

De landbouwtelling van 1975 is zowel vanuit nationaal als internationaal oogpunt een bijzondere telling. In vergelijking met voorgaande jaren heeft een aanzienlijke uitbreiding van de tabellenschema's plaats gevonden. Verder is de meitelling 1975 een onderdeel van de EEG-structurenquete, waarbij voor het eerst in de negen lidstaten een identieke vraagstelling en definiëring gehanteerd. De resultaten zijn in vier publicaties bijeengebracht. Behalve de drie delen van de **landbouwtelling 1975** zijn

de uitkomsten van de oppervlakte per gewas en de samenstelling van de veestapel opgenomen in de **Statistiek van de land- en tuinbouw 1975**.

In **Landbouwtelling 1975. Deel I** zijn de uitkomsten opgenomen per bedrijfsgrootte, sbe-klasse en (hoofd)bedrijfstype over de rechtspositie van het bedrijfshoofd, de werkzaamheden buiten het bedrijf, agrarische schoolopleiding, boekhouding, gebruik van coöperaties en andere contractuele bindingen. Tevens zijn de gegevens over de gewasindeling naar bedrijfs- en areaalgrootte en de indeling van de veestapel naar bedrijfsgrootte en aantal dieren per bedrijf. Verder zijn de opgaven over de rechtsvorm van het grondgebruik vermeld.

Landbouwtelling 1975. Deel II bevat gedetailleerde resultaten van de arbeidskrachten- en werktuigentelling. **Landbouwtelling 1975. Deel III** geeft de uitkomsten van de telling van werktuigen en machines in de land- en tuinbouw in de telplichtige bedrijven. Uitkomsten van deze telling verschenen eerder in 1950, 1960, 1965 en 1970. De telling over 1965 verscheen in een aparte uitgave onder de titel **Mechanisatie van land- en tuinbouwwerkzaamheden**.

Landbouwtelling 1976. Bedrijfstypen volgens sbe-normen 1968 en 1975 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1978).

Vanaf 1962 vond om de drie jaar een onderzoek plaats naar de bedrijfstypologie, terwijl in 1975 en volgende jaren de tabellen met gegevens voor de verschillende bedrijfstypen een integrerend onderdeel van het jaarlijkse tabellenschema van de landbouwtelling vormen. De resultaten van de drie eerdere onderzoeken werden gepubliceerd in de reeks **Agrarische bedrijfstypen**. Nadat in 1975 de gegevens met betrekking tot de bedrijfstypen in de tot nu toe slechts om de vijf jaar verschijnende publicatie **Landbouwtelling** zijn opgenomen, vindt ook met betrekking tot 1976 een uitgave in de serie plaats.

Landbouwtelling 1978 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1981).

Van de **Landbouwtelling 1978** zijn de meeste elementaire uitkomsten al gepubliceerd in de **Statistiek van de land- en tuinbouw 1978**. In deze afzonderlijke publicatie zijn de tabellen opgenomen waarin de telvariabelen met elkaar in verband gebracht worden.

Landbouwtelling 1979 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1981-1982) 3 delen.

De landbouwtelling 1979 is een uitgebreide telling geweest vergelijkbaar met die in 1975. Slechts op kleine punten verschilt de opzet en inhoud van deze. Een groot deel van de uitkomsten is gepubliceerd in de **Maandstatistiek van de landbouw** en in de **Statistiek van de land- en tuinbouw**.

Het beschikbare cijfermateriaal is echter veel groter dan in de publicaties opgenomen is. In de bijlage is een lijst van beschikbare tabellen weergegeven, hun inhoud en regionale indeling. Deze tabellen zijn in gelichtdrukte vorm uitgebracht.

Landbouwtelling 1980 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1982) 2 delen.

In verband met de in 1979 gehouden grote telling, heeft voor het jaar 1980 een weinig

uitgebreide telling plaats gevonden. De tabellen werden zoals gebruikelijk gepubliceerd in de **Statistiek van de land- en tuinbouw 1980** en in de **Landbouwtelling 1980. Deel I**. Wel is een uitgebreid onderzoek naar appels en peren gehouden. Eerder vonden dergelijke onderzoeken plaats in 1963, 1967, 1971, 1974 en 1977. De uitkomsten van het onderzoek over 1980 zijn gepubliceerd in de **Landbouwtelling 1980. Deel II. Appelen en peren**.

Landbouwtelling 1981 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1982-1983) 2 delen.

Over 1981 heeft opnieuw een kleine telling plaats gevonden. De resultaten zijn gepubliceerd in de **Statistiek van de land- en tuinbouw 1981** en in de **Landbouwtelling 1981. Deel I**. In het kader van deze telling werd eveneens een onderzoek ingesteld naar het voorkomen van de meest bekende runder-, schapen en varkensrassen. Dit onderzoek had eerder plaats in de jaren 1952, 1958, 1963, 1969 en 1978. In 1981 is voor de eerste keer het resultaat in een afzonderlijke publicatie opgenomen als **Landbouwtelling 1981. Deel II. Veestapel naar ras**. De uitkomsten van de tellingen vóór 1981 zijn alle gepubliceerd in de **Statistiek van de land- en tuinbouw**.

Veestapel	jaar	verschenen in <i>Statistiek van de land- en tuinbouw</i>
Runderen	1952	(1952) 18
	1958	(1963) 81
	1963	(1963) 81
	1969	(1969) 88-89
Varkens	1962	(1962) 13
	1969	(1969) 89
Paarden	1962	(1962) 13 e.v.
	1969	(1969) 96 e.v.
	1978	(1978) 44 Landbouwtelling 1978, 8 e.v.

Landbouwtelling 1982 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1983) 2 delen.

Voor de telling 1982 werd een vragenformulier gebruikt dat in vrijwel niets afweek van de in voorgaande jaren gebruikte formulieren. Met behulp van een afzonderlijk formulier werd gevraagd naar plantjaar en plantdichtheid van de belangrijkste appel- en pererassen. De resultaten van de eerste telling zijn gepubliceerd in de **Maandstatistiek van de landbouw** en in Deel 1 van de telling. De resultaten van de tweede zijn opgenomen in **Landbouwtelling 1982. Deel II. Appelen en peren**. Deze

publicatie verscheen eerder in 1980.

Landbouwtelling 1983 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1984) 2 delen.

Het vragenformulier van de telling 1983 werd, vergeleken met voorgaande jaren, slecht op mineure punten uitgebreid.

De belangrijkste uitkomsten werden gepubliceerd in Deel 1 van deze uitgave, de **Statistiek van de land- en tuinbouw 1983** en de **Maandstatistiek van de landbouw**. De telling van de arbeidskrachten werd in een afzonderlijk deel van de telling 1983 gepubliceerd **Landbouwtelling 1983. Deel 2. Arbeidskrachten voor land- en tuinbouwwerkzaamheden**.

Landbouwtelling 1984[-1987] ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1986[-1989]).

Sinds 1975 verschijnt vrijwel jaarlijks de publicatie **Landbouwtelling 1975. Deel 1** en volgende. Met ingang van 1984 verschijnt deze uitgave jaarlijks, maar minder omvangrijk. De gegevens blijven echter bij het CBS in gelichtdrukte vorm beschikbaar.

Appelen en peren 1987 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1988).

Door middel van de landbouwtelling komt jaarlijks informatie beschikbaar over de oppervlakte appelen en peren. Er wordt in deze telling gevraagd naar areaal en nieuwe aanplant. Daarnaast is in het seizoen 1987 via een apart enquêteformulier een uitgebreid onderzoek gedaan naar appelen en peren. Een dergelijk onderzoek vond eerder plaats in 1963, 1967, 1971, 1974, 1977, 1980 en 1982.

D. LANDBOUWBEDRIJVEN

Onderzoek naar den invloed van het arbeidsloon op den kostprijs der producten. Deel I. Landbouwproducten, boter, aardappelmeel, brood, suiker, vleesch, artikelen van den groven tuinbouw ('s-Gravenhage: Algemeene Landsdrukkerij, 1933).

Het onderzoek omvat de sectoren akkerbouwbedrijf in de kleistreken, het veenkoloniale landbouwbedrijf, het melkveehoudersbedrijf, de varkenshouderij en de verbouw van grove tuinbouwproducten in de kop van Noord-Holland. De onderzochte relatie heeft betrekking op boter, aardappelmeel, brood, suiker, varkensvlees en de artikelen van de grove tuinbouw (zoals aardappelen, kolen en peulvruchten). De vraagstelling van de Hooge Raad van Arbeid, de initiator van het onderzoek, heeft betrekking op drie aspecten:

1. de invloed van het arbeidsloon op de prijs van het product af fabriek;
2. de invloed van het arbeidsloon op de winkelprijs;
3. de vraag of door stijging van het per arbeider in de industrie belegde vaste kapitaal de factor arbeidsloon aan betekenis gaat inboeten.

De gegevens zijn verzameld over de jaren 1924, 1929 en 1931, respectievelijk de boekjaren 1923/'24, 1928/'29 en 1930/'31. De invulling der vragenlijst voor 1924 is ter keuze gesteld. Voor iedere bedrijfsgroep zijn de cijfers vastgesteld op grond van de gegevens van een beperkt aantal representatieve ondernemingen.

Onderzoek naar den invloed van het arbeidsloon op den kostprijs der producten. Deel III. De teelt van tuinbouwproducten onder glas ('s-Gravenhage: Algemeene Landsdrukkerij, 1937).

Al ten tijde van het voorgaande onderzoek in 1932 en 1933 werd de mening naar voren gebracht dat een herhaling van het onderzoek op regelmatige tijden van het grootste belang voor het landbouwbedrijf zou kunnen zijn. Eind 1935 werd besloten dit onderzoek voor 1934/'35 te herhalen. Het heeft betrekking op dezelfde bedrijven, met uitzondering van de varkenshouderij. Doordat varkenshouderij vrijwel uitsluitend in gemengde bedrijven wordt uitgeoefend levert enquetering en verwerking van de gegevens bijzondere problemen op. Die zijn op deze wijze vermeden. Naarmate de gegevens beschikbaar zouden komen, zou publicatie plaatsvinden. Alleen het onderzoek van de glastuinbouw is echter gepubliceerd.

In totaal zijn van 34 glastuinbouwbedrijven in Zuid-Holland gegevens verzameld.

Statistiek van de bedrijfsgrootte en de eigendomsverhoudingen in de landbouw, 1948 ('s-Gravenhage: Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf, 1950).

Bij de in mei 1948 gehouden inventarisatie werden voor het eerst sinds 1940 gegevens gevraagd betreffende de eigendom en pacht in de Nederlandse landbouw. De uitkomsten hiervan werden in het februari-nummer (1949) van het *Maandschrift van het CBS* gepubliceerd. Daarna zijn de gegevens verder bewerkt naar het hoofdberoep van de grondgebruiker en de grootteklasse van het bedrijf, waardoor een overzicht van de pacht- en eigendomsverhoudingen kon worden verkregen, dat aansluit bij de onderzoekingen naar het grondgebruik uit 1910, 1921 en 1930 verricht door de

Directie van de Landbouw. In de daaropvolgende jaren maakte dit onderzoek steeds deel uit van de landbouwtellingen.

Statistiek van de bedrijfsuitkomsten in de landbouw 1950/'51[-] (Utrecht:

Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1954[-]).

Sinds 1924 werd door de Directie van de Landbouw een publicatie verzorgd betreffende de economische toestand van de landbouw. Als bron voor deze beschrijvingen werden in hoofdzaak de gegevens van de landbouwboekhoudbureaus gebruikt, die jaarlijks het benodigde materiaal ter beschikking stelden voor de opbouw van een bedrijfsuitkomstenstatistiek. Tot 1945 is dit de enig beschikbare en bruikbare maatstaf geweest voor de beoordeling van de rentabiliteit van de landbouw. Direct na de tweede wereldoorlog is het landbouwkundig onderzoek geconcentreerd bij het Landbouw-Economisch Instituut. In het kader van deze concentratie nam het LEI de bewerking van de bedrijfsuitkomstenstatistiek van de Directie van de Landbouw over. Het LEI heeft nog tot 1949 de statistiek op de oude wijze gecontinueerd. Het aantal problemen bij de opzet en de interpretatie van de met fiscale doeleinden opgezette boekhoudingen deden het LEI besluiten met ingang van 1950 de statistiek geheel te wijzigen. Aan een commissie gevormd door leden van de Vereniging van Landbouwboekhoudbureaus en de Stichting voor de Landbouw, werd de voorbereiding van een nieuwe statistiek opgedragen. De commissie vond het CBS bereid de uitvoering en de publicatie van de statistiek op zicht te nemen.

Doel van de statistiek is een inzicht te geven in de financiële resultaten van de landbouwbedrijven . Het onderzoek is opgezet als steekproef, getrokken door het CBS uit de bij de medewerkende landbouwboekhoudbureaus aangesloten landbouwbedrijven. De tuinbouwbedrijven zijn uitgesloten.

Sinds 1963/'64 verschijnen afwisselend deel I. Bedrijfseconomische exploitatierekeningen en deel II. Fiscale exploitatierekeningen.

boekjaar	totaal aantal ontvangen bedrijfsformulieren
1950/'51	4 095
1951/'52	4 949
1952/'53	4 734
1953/'54	4 975
1954/'55	4 752
1955/'56	5 252
1956/'57	4 783
1957/'58	4 585
1958/'59	4 818
1959/'60	4 543
1960/'61	4 708
1961/'62	4 784

1962/ '63	4 688
1963/ '64	5 751 (deel I)
	3 393 (deel II)
1964/ '65	6 073 (deel I)
1965/ '66	6 142 (deel I)
1966/ '67	6 210 (deel I)

Statistiek der pachtprizen over het pachtjaar 1948/1949[-1953/1954] (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1950[-1953/54]. Voortgezet als **Statistiek van de pacht- en verkoopprijzen van landbouwgronden in het pachtjaar.**

De statistiek der pachtprizen verschijnt in 1950 voor het eerst als afzonderlijke uitgave. De uitkomsten zijn gebaseerd op de door de Grondkamers goedgekeurde overeenkomsten. Ingevolge het Pachtbesluit 1941 dienen alle pachtovereenkomsten voor landbouwgronden door deze kamers getoetst te worden.

Statistiek van de pacht- en verkoopprijzen van landbouwgronden 1954/'55[-1958/'59] (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1956[-1959]). Voortgezet als **Statistiek van de pacht- en kooprijzen.**

Statistiek van de pacht- en kooprijzen van landbouwgronden 1959/1960[-1981-1983] (Zeist: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1960 [-1984]). Voortgezet als **Statistiek overdrachten en verpachtingen van landbouwgronden.**

Statistiek overdrachten en verpachtingen van landbouwgronden 1984-1986[-] ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1987[-]).

Agrarische bedrijfstypen op basis van de standaardbedrijfseenheden mei 1968 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1971)

In de jaren 1965 en 1968 zijn door het Ministerie van Landbouw en Visserij publicaties verschenen waarin een nieuwe classificatie van landbouwbedrijven werd geïntroduceerd (**Agrarische bedrijfstypen 1962**, resp. **1965**). Het nieuwe systeem was op de eerste plaats bedoeld het economisch belang van ieder bedrijf tot uitdrukking te brengen. Andere maatstaven als bedrijfsoppervlakte waren steeds minder bruikbaar geworden. De nieuwe maatstaf (de zogenaamde VAT-classificatie) kon ontleend worden aan de gegevens afkomstig van de jaarlijks in mei te houden landbouwtellingen. Een uitvoerige toelichting op het begrip VAT-classificatie en het nauw daarmee samenhangende 'standaardbedrijfseenheid' is in de publicatie opgenomen. Een vervolgonderzoek vond plaats in 1971 en 1972.

Agrarische bedrijfstypen 1971 en 1972 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1974).

Statistiek van de pootaardappelteelt 1950/1951 (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1951).

Statistische gegevens over de Nederlandse melk- en zuivelproductie, 1933-1948 ('s-Gravenhage: Staatsdrukkerij- en uitgeverijbedrijf, 1949).

Zuivelstatistiek 1952 [-] (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1953 [-]).

Investerings in de land- en tuinbouw 1980/'81-1982/'83

Produktierekening en investeringen van de land- en tuinbouw 1983/'84[-1985/'86] ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, [-1988]).

Tot 1985 werden de uitkomsten van de statistiek **Produktierekening van de land- en tuinbouw** en de statistiek **Investerings in de land- en tuinbouw** afzonderlijk gepubliceerd.

E. STRUCTUURENQUETES AGRARISCHE BEDRIJVEN

De toenemende behoefte om te kunnen beschikken over gegevens, welke niet alleen structurele en regionale verschillen tussen agrarische bedrijfstypen weergeven, maar ook tussen bedrijven van eenzelfde type, deed het CBS in de jaren zeventig besluiten tot het doen van aanvullende enquêtes. Daar deze enquêtes beogen inzicht te geven in de betekenis en samenhang van een aantal structurele kenmerken van de onderzochte bedrijfstypen of produktieinrichtingen, worden zij als structuurenquêtes aangeduid.

Structuurenquete melkveebedrijven 1973/1974 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1977).

Structuurenquete akkerbouwbedrijven 1975/1976 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1978-1980) 2 delen.

Structuurenquete glastuinbouwbedrijven 1976/1977 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1979).

Structuurenquete bedrijven met opengrondsgroenten 1977/'78.

Structuurenquete bedrijven met melkvee 1978/1979.

Structuurenquete bedrijven met varkens 1980/'81.

Structuurenquete bedrijven met boomkwekerijgewassen en vaste planten 1981/'82.

Structuurenquete bedrijven met kippen 1982/'83.

Structuurenquete bedrijven met glastuinbouw 1983/'84.

F. ARBEIDSKRACHTEN IN DE LAND- EN TUINBOUW

Statistiek arbeidskrachten in de land- en tuinbouw 1956 (Zeist: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1958).

Statistiek arbeidskrachten voor land- en tuinbouwwerkzaamheden 1962 ().

Statistiek arbeidskrachten voor land- en tuinbouwwerkzaamheden 1965.

Daarna maakte deze statistiek steeds onderdeel uit van de landbouwtellingen 1970, 1975 en 1983 (in de delen II).

G. BOSBOUW

De opname van de eerste bosstatistiek in Nederland, een oppervlaktestatistiek, vond plaats in de jaren 1938-1942. De resultaten daarvan zijn neergelegd in **De Nederlandsche Boschstatistiek**. In 1952 werd begonnen met de werkzaamheden voor de tweede bosstatistiek. Het heeft twaalf jaar geduurd voor het laatste deel uitkwam. De derde bosstatistiek sluit daar bij aan.

De Nederlandse bosstatistiek (Utrecht: Uitgevermaatschappij W. de Haan, 1953[-1966]) 9 delen.

- Deel 1. Inleiding tot de statistiek. De Utrechtse heuvelrug en het Gooi, 1952-1953
- Deel 2. De Veluwe, 1953-1955
- Deel 3. Het noordoostelijk bosgebied, 1956-1958
- Deel 4. Het zuidelijk bosgebied, 1958-1961
- Deel 5. Het bosgebied 'Zuid-Limburg', 1961
- Deel 6. Het oostelijk bosgebied, 1961-1963
- Deel 7. Het kustgebied, 1963
- Deel 8. Het restgebied, 1963
- Deel 9. Nederland, 1952-1963

De Nederlandse bosstatistiek 1964-1968 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1971).

De Nederlandse bosstatistiek ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij,)

- Deel 1. De oppervlakte bos 1980-1983
- Deel 2. Landschappelijke beplantingen 1983-1984

H. VISSERIJ

Maandstatistiek van de visserij 1(1953) [-1967] (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1953 [-1968]). Voortgezet als **Maandcijfers van de visserij**.

Aanvoer en opbrengst van visserijproducten; aantal reizen, reisdagen en vangsten; prijs-, hoeveelheids- en waarde-indexcijfers; in- en uitvoergegevens; aankoop grondstoffen door visconservenfabrieken, afzet van visconserven en consumentenprijzen van vis en visproducten.

Statistiek van de visserij 1950[-1980] (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1951 [-1982]).

Uitkomsten der bedrijfstelling 1930. Zeevisserij ('s-Gravenhage: Algemeene Landsdrukkerij, 1931).

Statistische gegevens over de Nederlandse visserij 1930-1948 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1949).

Aanvoer, verbruik en prijzen van visserijproducten 1946-1950 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1951).

De gegevens werden ontleend aan de jaarverslagen van de afdeling Visserijen van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en aan de gegevens van het CBS in andere uitgaven gepubliceerd.

De voorziening met arbeidskrachten in de visserij 1948-1950 (Utrecht: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1952).

Arbeidskrachten in de visserij 1950-1960 (Zeist: Uitgeversmaatschappij W. de Haan, 1962).